

Aan de Minister van Infrastructuur en Milieu
drs. M.H. Schultz van Haegen-Maas Geesteranus
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Datum: 16 september 2016
Kenmerk: 16.054b-HB/AvI
Betreft: Reactie op internetconsultatie ontwerp Besluit Kwaliteit Leefomgeving Omgevingswet

Geachte mevrouw Schultz van Haegen-Maas Geesteranus,

Namens de 25 GGD'en en GHOR-bureaus biedt GGD GHOR Nederland u met deze brief een gezamenlijke reactie aan op de ontwerpversies van de vier Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB's), ter uitwerking van de Omgevingswet.

Allereerst willen wij u danken voor de gelegenheid een reactie te geven op de ontwerp AMvB's: het Omgevingsbesluit (OB), het Besluit kwaliteit leefomgeving (BKL), Besluit bouwwerken leefomgeving (BBL) en het Besluit activiteiten leefomgeving (BAL). Wij willen u en uw ministerie complimenteren met het vele werk en de verbeterlagen die gemaakt zijn ten opzichte van de versies die ons in de preconsultatie fase zijn voorgelegd.

Wij hebben de ontwerpversies van de AMvB's met name beoordeeld op de invloed van de voorgestelde regelingen op het realiseren van een gelijkwaardig beschermingsniveau van gezondheid bij burgers (doelstelling van de wet) en de mogelijkheden tot gezondheidsbevordering. Onze majeure opmerkingen per AMvB vindt u in deze brief. In de bijgevoegde tabellen zijn we op detailniveau ingegaan op de teksten van de AMvB's en de Nota van Toelichting.

Het belang van het expliciet toevoegen van het gezondheidsaspect bij besluitvorming over omgevingsplannen en vergunningen wordt door ons van harte onderschreven en zien wij als een belangrijk winstpunt in het omgevingsrecht. Tot nu toe is er steeds vanuit gegaan dat als voldaan wordt aan de milieueisen er geen onaanvaardbare gezondheidsrisico's zijn en dit is niet altijd het geval.

De decentralisatie van verantwoordelijkheden en de vergroting van de bestuurlijke afwegingsruimte voor gemeenten bieden de mogelijkheid om maatwerk op het terrein van gezondheidsbescherming en gezondheidsbevordering te leveren. Echter zijn wij er op dit moment niet van overtuigd dat de huidige ontwerp AMvB's voldoende mogelijkheden bieden om dit in de praktijk ook te realiseren. Immers, een duidelijk beschermend normenstelsel op basis van gezondheidseffecten is niet in de AMvB's opgenomen. Verder is het onduidelijk op welke wijze gezondheid vorm dient te krijgen in de omgevingswaarden en de waarden in instructieregels. Ook houden de regelingen geen rekening met het feit dat bij een basisbeschermingsniveau er nadelige gezondheidseffecten kunnen optreden en wordt er geen rekening met cumulatieve effecten. En in die gevallen dat er wel normen voorhanden zijn, mogen gemeenten soms met een gefundeerde onderbouwing afwijken van deze normen.

Er ontbreekt ook een integraal beoordelingskader voor gezondheidsaspecten. Dit maakt, zeker op lokaal niveau, het maken van integrale afwegingen over de kwaliteit van de leefomgeving met aandacht voor gezondheid op zijn minst lastig voor bestuurders, zeker in relatie tot beleidsvelden

waarvoor een dergelijk normstelsel wel beschikbaar is. Mede hierom pleiten wij voor de ontwikkeling van een decision toolbox voor bestuurders. Dit instrument moet bestuurders inzicht verschaffen in de eventuele gezondheidsrisico's of gezondheidskansen en het vergroten van de veiligheid van verschillende beleidsopties en besluiten voor de inrichting van de fysieke leefomgeving en bij vergunningverlening. De huidige instrumenten missen ons inziens deze mogelijkheid. De decision toolbox voor bestuurders zal niet alleen het effect van een bestuurlijke beslissing kunnen tonen, maar ook inzicht moeten geven in de deugdelijkheid van de onderliggende argumentatie. Op deze wijze kan een bijdrage geleverd worden aan een integrale afweging. Het is wenselijk deze decision toolbox voor bestuurders te ontwikkelen met de VNG en het IPO en organisaties zoals het RIVM, het PBL en de commissie MER. GGD GHOR Nederland is bereid hierin ook een rol te spelen.

Op meerdere plaatsen in de ontwerp AMvB's wordt de mogelijkheid geboden om tijdelijke situaties van overlast, waaronder geluid- en geuroverlast, 10 jaar te laten duren en daarna eventueel zelfs te verlengen. GGD GHOR Nederland heeft ernstige bezwaren tegen deze mogelijkheid en de gestelde termijnen. Voor jonge kinderen waarvoor wij een goede en gezonde start bepleiten omvat deze periode zelfs ruim de gehele basisschoolperiode. Tien jaar in een leefomgeving doorbrengen met een slechte geluid-, geur- en/of luchtkwaliteit (woning, schoolgebouw, wijk) is voor kinderen niet meer tijdelijk te noemen. De gevolgen daarvan kunnen voor kinderen groot zijn en een grote invloed hebben op de rest van hun leven. Wij pleiten derhalve voor een beperking van de maximale tijdelijke periode tot drie jaar, daarna moeten de problemen opgelost zijn.

Ontwerp Omgevingsbesluit

Gezondheid en veiligheid

In bijlage III van het ontwerp OB is een lijst van risicovolle milieubelastende activiteiten opgenomen waarvoor het bestuur van de Veiligheidsregio advies moet geven voor vergunningverlening. In die lijst ontbreken, ons inziens, risicovolle gezondheidsbelastende activiteiten met een veiligheidsbelang. Denk hierbij aan onder meer het exploiteren van grootschalige biovergistinginstallaties of hoog-risico laboratoria, het bedrijven van bepaalde vormen van intensieve veehouderij, (grote) risicovolle evenementen en het uitoefenen van bedrijvigheid met grote verkeersaantrekkende werking. GGD GHOR Nederland pleit ervoor de lijst met tenminste de bovengenoemde activiteiten aan te vullen.

Naar de mening van GGD GHOR Nederland ligt het voor de hand dat bij de adviestaak van het bestuur van de Veiligheidsregio de Directeur Publieke Gezondheid (DPG) wordt betrokken. Immers de adviesrol op de terreinen van volksgezondheid en veiligheid is verenigd in de DPG als directeur GHOR (onderdeel van de Veiligheidsregio) en directeur GGD. Op deze wijze kan derhalve ook uitvoering gegeven worden aan art. 16 van de Wet publieke gezondheid en art. 10 van de Wet veiligheidsregio's. Wij stellen voor een dergelijke verwijzing op te nemen in de NvT.

In het OB wordt niet voorzien dat een advies omtrent de specifieke lokale omstandigheden noodzakelijk is in de situatie dat het Rijk vergunningverlener wordt voor milieu- en gezondheidsbelastende activiteiten waarbij nationale veiligheidsbelangen betrokken zijn (zoals bij risicovolle laboratoria). Wij achten een dergelijk advies van belang om de risico's voor (openbare) veiligheid en gezondheid ter plaatse te kunnen inschatten.

Publieksparticipatie

Het OB verplicht initiatiefnemers aan te geven hoe bij een Omgevingsplan, -visie, of -programma vroegtijdige publieksparticipatie heeft plaatsgevonden. Er hoeft geen verantwoording te worden gegeven over het *wat*, over het resultaat van de participatie. Met uw formulering kan het bevoegd gezag, en iemand die niet geparticipeerd heeft, daar geen kennis van nemen. GGD GHOR Nederland bepleit dat ook inzicht moet worden gegeven in de resultaten van de participatie en verwerking ervan.

Gezondheid en MER

Met de ruimere opvatting van het begrip 'milieu' in de Omgevingswet (zie ook de EU-richtlijn Strategische Milieubeoordeling) is het gewenst dat de MER-samenvatting in ieder geval zowel de

milieu- als de gezondheidsoverwegingen moet bevatten die zijn betrokken bij het vaststellen van het plan of programma.

Ontwerp Besluit kwaliteit leefomgeving

Geur, geluid en luchtkwaliteit

De omgevingswet gaat uit van een gelijkwaardig beschermingsniveau voor de leefomgeving. GGD GHOR Nederland maakt zich zorgen of dat gelijkwaardig beschermingsniveau wel geboden wordt voor geluid en geurbelasting. Hoewel er voor geluid en geurbelasting nog aanvullingen voorbereid worden, biedt de huidige tekst ruime mogelijkheden tot grotere belasting en daaruit voortkomende gezondheidseffecten. GGD GHOR Nederland stelt voor een tabel met gezondheidskundige advieswaarden toe te voegen voor alle componenten. Wij adviseren hiervoor onder andere het RIVM rapport "Gezondheid en veiligheid in de Omgevingswet" (2014) te betrekken. Hierin worden normen vermeld die meer op de bescherming van de gezondheid gebaseerd zijn. Ook op het gebied van luchtkwaliteit maakt GGD GHOR Nederland zich zorgen over de toekomstige kwaliteit en effecten op de gezondheid van alle Nederlanders. Gemeenten worden door de huidige teksten en het huidige mengpaneel niet gestimuleerd om hogere beschermingsniveaus te hanteren wat betreft luchtkwaliteit. Wij doen daarvoor in de bijlage enkele voorstellen ter verbetering. De verantwoordelijkheid voor het halen van de PM10 en NO2 normen wordt geheel bij gemeenten gelegd. GGD GHOR Nederland is van mening dat de rijksoverheid samen met de gemeenten hier een verantwoordelijkheid in heeft.

Normenkader

De huidige normen zijn niet voldoende beschermend voor gezondheid en leefomgeving. Zo zijn er ook gezondheidseffecten meetbaar onder de huidige norm voor luchtkwaliteit en geluid. Normen zijn een compromis van onder meer economische, technische en gezondheidskundige argumenten. De Gezondheidsraad heeft in haar recente advies 'Meewegen van gezondheid in omgevingsbeleid' gepleit voor striktere gezondheidskundige waarden als uitgangspunt. GGD GHOR Nederland sluit zich hierbij aan om middels het streven naar deze gezondheidskundige advieswaarden de leefomgeving te verbeteren. Wel merken wij hierbij op dat gezondheid een integraal aspect is en meer is dan een optelsom van sectorale gezondheidskundige advieswaarden. Naast het ontwikkelen van de advieswaarden is het zeker zo belangrijk de maatschappelijk discussie aan te gaan hoeveel gezondheidsrisico men in de leefomgeving acceptabel vindt. Dit vereist echter ook de beschikbaarheid van een decision toolbox voor bestuurders.

Gezondheidsbevordering en positieve gezondheid

Naast de gezondheidsbescherming bij factoren als geluid, geur en luchtkwaliteit, zijn ook gezondheidsbevorderende factoren van groot belang in relatie tot omgevingsbeleid. In de huidige teksten is er weinig tot geen aandacht voor gezondheidsbevorderende aspecten van de leefomgeving. Wij pleiten ervoor om in de NvT de aandacht voor gezondheidsbevordering expliciet toe te voegen aan de instructieregels voor omgevingsvisies en omgevingsplannen. Daarnaast houden wij, net als de Gezondheidsraad, een pleidooi om hierbij uit te gaan van een brede definitie van gezondheid. Een definitie waarin ook de veerkracht en eigen regie van burgers een plaats hebben en dus goed aansluit bij de participatieve benadering. In het kort wordt deze definitie ook omschreven als positieve gezondheid naar de definitie van Machteld Huber (<http://www.ipositivehealth.com/>). Als een dergelijke ambitie wordt nagestreefd, vormt dat een stimulans om de leefomgeving zodanig in te richten dat gezond gedrag, functioneren, veerkracht en eigen regie van individuen én gemeenschappen worden bevorderd. Dat betekent dat ook kwetsbare groepen zoals kinderen, ouderen en mensen met beperkingen, zo min mogelijk belemmeringen ervaren en actief worden ondersteund om volwaardig in de maatschappij te participeren. Zo'n adaptieve leefomgeving is vanzelfsprekend een groene omgeving met aandacht voor water, is uitnodigend en toegankelijk, is veilig, vergroot het welzijn en versterkt de sociale cohesie, heeft een hoge geluidskwaliteit en maakt zelfredzaamheid mogelijk.

Ontwerp Besluit activiteiten leefomgeving

Zorgplicht

GGD GHOR Nederland staat voor bescherming en bevordering van de publieke gezondheid. GGD GHOR Nederland is daarom positief over het benoemen van de specifieke zorgplicht voor milieubelastende activiteiten in het besluit. Als oogmerken van de specifieke zorgplicht worden vooral ook bescherming van de gezondheid, bescherming tegen hinder en het borgen van de veiligheid genoemd als fundamentele uitgangspunten. Hierin kunnen wij ons zeer vinden. Verder zijn wij verheugd over de duidelijke formulering van de specifieke zorgplicht waarin de verantwoordelijkheid om nadelige gevolgen te voorkomen bij de initiatiefnemer wordt neergelegd. Wij pleiten er echter voor dat deze specifieke zorgplicht een groter toepassingsbereik krijgt en derhalve ook toepast dient te worden op die activiteiten die nu niet meer in het Activiteitenbesluit worden opgenomen als gevolg van het uitgangspunt "decentraal tenzij". De definitie van een milieubelastende activiteit zou daartoe breder moeten worden geformuleerd. Ook hinderaspecten zouden daarin moeten worden meegenomen. Er worden immers binnen de kaders van de specifieke zorgplicht geen onredelijke eisen gesteld die op zichzelf zouden leiden tot bureaucratie of ingewikkelde regelgeving.

Informatievoorziening en burgerparticipatie

GGD GHOR Nederland vindt verder dat geborgd zou moeten worden dat de omgeving tijdig en adequaat wordt geïnformeerd over het starten of uitbreiden van een activiteit. Dat geldt niet alleen voor Omgevingsplan en -visie en bij vergunningen, maar ook bij meldingen. Burgers hebben het recht om te weten wat er in hun omgeving verandert, als dit consequenties kan hebben voor het leefklimaat en de gezondheid. Goede informatievoorziening leidt op zichzelf al tot minder hinder en minder gezondheidsklachten. Het zou geen lokale afweging moeten zijn of men wel of niet wordt geïnformeerd. De wijze van informeren kan door het bevoegd gezag zelf worden ingevuld, maar het uitgangspunt zou een zo optimaal mogelijk bereik van de doelgroep moeten zijn. Het is wenselijk in het ontwerp BAL te regelen dat overheden vastleggen hoe zij dit willen realiseren en welke eisen zij hieromtrent aan initiatiefnemers stellen. Ook dit aspect zou onderdeel kunnen uitmaken van de decision toolbox voor bestuurders. In deze willen wij u ook attent maken op de aanbevelingen ten aanzien van informatie en burgerparticipatie uit het SCP rapport "Niet buiten de burger rekenen" (2016).

Ontwerp Besluit bouwwerken leefomgeving

Stuurartikelen

Veel gebouwen dragen bij aan risico's voor de gezondheid. Het BBL gaat er vanuit dat voldoende bescherming bestaat tegen lawaai, slechte akoestiek, vocht, discomfort en verontreiniging van binnenlucht indien er aan de technische regels wordt voldaan. Het blijkt echter vaak dat dit niet zo is: veelvuldig schieten de regels tekort, zoals uit eerder onderzoek blijkt (TNO, 2007, Gezondheidsaspecten van woningen in Nederland). De huidige omschrijving van lid 2 van de betreffende stuurartikelen van het Bouwbesluit biedt geen waarborg dat er een voldoende beschermingsniveau wordt bereikt. Het tegengestelde lijkt eerder het geval. Wij dringen er op aan dit onderdeel uit het ontwerp-BBL te halen.

Maatwerkregels

Gemeenten mogen geen aanvullende technische regels stellen voor gebouwen in (deel)gebieden ter bescherming van lokale gezondheidsrisico's. De algemene toelichting op het BBL noemt als argument dat de meeste BBL-regels technische eisen zijn waarin een gebiedsgerichte component ontbreekt. Het BBL anticipeert echter wel op aanvullende regels voor gebieden met aardbevingen. En eigenlijk zijn de BBL-eisen voor wering van geluid van buiten ook locatiegerichte regels. Het uitsluiten van gebiedsgerichte eisen aan gebouwen ter bescherming van gezondheid lijkt bovendien strijdig met het uitgangspunt "decentraal tenzij". Met het oog op gezondheid of veiligheid kan het nuttig zijn, voor een bepaald gebied of locatie, aanvullende technische regels voor gebouwen voor te schrijven. Dit kan gelden voor gebieden met o.a. een verhoogde kans op bijvoorbeeld luchtverontreiniging, overstrooming of oververhitting van woningen. Dit laatste hangt, naast andere

gezondheidsrisico's van o.a. ventilatie- en vochtproblemen, samen met het energiebeleid. Daarin gaat het BBL meer ruimte bieden voor lokaal beleid. Het is wenselijk om het bevoegd gezag in staat te stellen maatwerkregels op te stellen ter bescherming van gezondheid in gebouwen.

Zorgplicht

Het BBL stelt expliciet dat het gebouw voldoende bescherming geeft aan de gezondheid indien aan de technische eisen is voldaan. Dit veronderstelt dat alle relevante gezondheidsrisico's in een set met regels te vangen zijn. En het miskent dat in de praktijk telkens weer blijkt dat zelfs gebouwen die aan alle eisen voldoen, toch gezondheidsproblemen veroorzaken, bijvoorbeeld een onwerkbaar hoge temperatuur in schoolgebouwen of een onleefbaar hoge temperatuur binnenshuis. Dit leidt zelfs tot aanzienlijke aantallen sterfgevallen.

Volgens de Omgevingswet geldt een algemene zorgplicht: "Een ieder draagt voldoende zorg voor de fysieke leefomgeving". Dat is echter te algemeen om praktisch bruikbaar te zijn bijvoorbeeld in een meningsverschil tussen een huurder en verhuurder, of tussen een koper en bouwer of ontwerper. Daarom is het wenselijk om vast te leggen dat de regels ter bescherming van de gezondheid niet volledig zijn maar een minimumniveau voorschrijven dat wordt aangevuld met een specifieke zorgplicht die vastlegt dat de verantwoordelijke (b.v. de 'normadressaat') ertoe verplicht te zorgen dat er door het gebouw geen gevaar ontstaat of voortduurt. Dit past bij de specifieke zorgplichten die gelden voor een aantal andere onderdelen van het ontwerp-BBL zoals de zorg voor bouwwerkinstallaties, brandveilig gebruik van gebouwen, bouw- en sloopwerkzaamheden en puin breken.

Toegankelijkheid

Het pleidooi van de Gezondheidsraad voor een brede definitie van gezondheid, werkt ook door in de wijze waarop de toegankelijkheid wordt geregeld. Er is nu wel een instructieregel voor toegankelijkheid van de openbare buitenruimte opgenomen (art.5.103 BKL), maar op gebouwniveau zijn de huidige Bouwbesluitregels overgenomen. Deze zijn in de praktijk ondermaats, met name in woningen zonder toegankelijkheidssector, hetgeen al eerder door gemeenten en de Kamer is aangekaart. Aanscherping van het BBL op dit punt is logisch en gewenst.

Tot slot

De internetconsultaties van de vier AMvB's en de daaruit voortvloeiende discussies in onze eigen organisaties en de hierbij betrokken gemeenten, leert ons dat we met zijn allen nog de nodige stappen moeten zetten om de ambities van de Omgevingswet in praktisch handelen om te zetten. Dit vraagt aandacht in de implementatiefase van de wet. Met name de evenwichtige toedeling van functies aan locaties zal nog de nodige inspanningen vergen. Hierbij wordt in ieder geval rekening gehouden met het belang van het beschermen van de gezondheid en, vanuit het perspectief van de publieke gezondheid, ook het bevorderen van de volksgezondheid. Vanuit GGD GHOR Nederland willen wij hieraan een positieve bijdrage leveren en we bieden aan om actief mee te blijven denken en mee te werken.

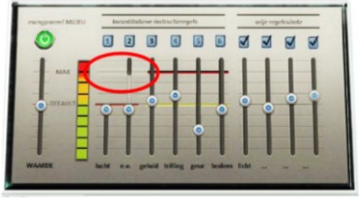
Daarnaast vraagt GGD GHOR Nederland aandacht voor het belang van toezicht en handhaving. Naast voldoende capaciteit is ook kennis uitermate belangrijk voor de uiteindelijke kwaliteit van de leefomgeving. Toezichthouders en handhavers zullen in het algemeen nog nader geschoold moeten worden ten aanzien van hun kennis over gezondheid. GGD GHOR Nederland kan daarin een rol vervullen.

Wij vertrouwen erop dat u onze reactie zal meenemen bij de verbeterslag van de AMvB's en zien de parlementaire behandeling met interesse tegemoet.

Met vriendelijke groet,

Dr. H.A.M. Backx
Directeur GGD GHOR Nederland

		Reactie: GGD GHOR Nederland	GGD GHOR Nederland vertegenwoordigt alle GGD'en en GHOR-bureau's		
Besluit kwaliteit leefomgeving					
Onderwerp	Art. nr	NvT artikelgewijs pag nr	Opmerking: wat wijzigt, ontbreekt, is onjuist, niet uitvoerbaar of multi-interpretabel in de nieuwe situatie? Welke verkeerde keuze is gemaakt en waarom?	Verbetersuggestie: hoe zou het moeten zijn	Toelichting op je verbetersuggestie
Normen vs gezondheidskundige advieswaarden	nvt	Algemeen en blz 112 NvT	De huidige normen zijn niet altijd beschermend voor gezondheid en leefomgeving. Normen zijn een compromis van onder meer economische, technische en gezondheidskundige argumenten.	Bij het opstellen van omgevingswaarden de bescherming van de gezondheid als uitgangspunt nemen. De Gezondheidsraad heeft in haar recente advies 'Meewegen van gezondheid in omgevingsbeleid' gepleit voor striktere normen. GGD GHOR Nederland sluit zich hierbij aan om middels het streven naar deze gezondheidskundige advieswaarden de leefomgeving te verbeteren. Gemeenten mogen, volgens het principe van de decentralisatie, met een gefundeerde onderbouwing afwijken van deze gezondheidskundige normen.	Gemeenten kunnen lokale omgevingswaarden opstellen, maar de huidige normen zijn al (te) hoog en er zijn naar ons idee te weinig prikkels om lokaal strengere ambities te stellen. Het is daarom beter om uit te gaan van gezondheidskundige waarden en gemeenten de mogelijkheid te geven gefundeerd af te wijken naar minder strenge waarden. Dat biedt meer gezondheidsbescherming en geeft gemeenten meer prikkels om de lokale situatie goed te bekijken. Daarbij merken wij hierbij op dat gezondheid een integraal aspect is en meer is dan een optelsom van sectorale gezondheidskundige advies waarden. Naast het ontwikkelen van de advieswaarden is het zeker zo belangrijk de maatschappelijk discussie aan te gaan hoeveel gezondheidsrisico men in de leefomgeving acceptabel vindt.
Normen vs gezondheidskundige advieswaarden	nvt	nvt	Voor veel mensen is niet duidelijk dat normen niet altijd beschermend zijn voor leefomgeving en gezondheid. Normen zijn een compromis van onder meer economische, technische en gezondheidskundige argumenten.	Voeg een tabel met gezondheidskundige advieswaarden toe voor alle componenten (zie o.a. RIVM-rapport "Gezondheid en veiligheid in de Omgevingswet, doelen, normen en afwegingen bij de kwaliteit van de leefomgeving", 2014)	
Mengpaneel	nvt	nvt	Het mengpaneel klopt niet voor luchtverontreiniging: onder de norm is niet zonder meer acceptabel. Overeenkomstig de andere factoren kan hier ook een gebied worden aangegeven 'tussen 'veilig' en 'ongezond'.	Mengpaneel als volgt aanpassen voor lucht: WHO advieswaarden hanteren, dus groen: onder WHO advieswaarde. Rood: Boven EU norm. Oranje: daartussen. 	Gemeenten krijgen zo inzicht in mogelijkheden voor verbetering gezondheid onder de norm. Gemeenten kunnen zelf in projecten berekenen hoeveel geld ze over hebben voor gezondere lucht, hoeveel gezondheidseffecten ze willen voorkomen en hoeveel gezondheidsschade ze accepteren.
Effecten onder de norm		NvT 5.2.1	In 5.2.1 staat uitleg over de gezondheidseffecten van luchtverontreiniging. Daarbij moet toegevoegd worden dat er ook gezondheidseffecten <u>onder</u> de norm mogelijk zijn. Hierdoor wordt het voor gemeenten duidelijk waarom ze niet in hun beleid moeten uitgaan van de maximale normen.	Tekstvoorbeeld: zie GGD richtlijn luchtkwaliteit en gezondheid. Maak duidelijk dat het behalen van de normen niet betekent dat er geen gezondheidsschade is. Ook onder de normen is er veel gezondheidswinst te behalen. 99,9% van de gezondheidseffecten door luchtverontreiniging vindt plaats onder de norm (referentie: Meewegen van gezondheid in omgevingsbeleid, Gezondheidsraad, juli 2016).	
Gelijkwaardig beschermingsniveau	nvt	nvt	Uitgangspunt van de wet is gelijkwaardig beschermingsniveau. Maar voor o.a. geluid en geur mogen gemeenten blootstellingen toestaan die de huidige normen overschrijden, hetgeen leidt tot lagere beschermingsniveaus.	Voor geluid en geur geen hogere normen toestaan dan nu.	Lokaal maatwerk kan nog steeds gerealiseerd worden omdat gemeenten wel lagere waarden mogen eisen, dus een hogere bescherming van de bevolking.
		blz 59 NvT	De omgevingsvisie biedt ook ruimte voor gezondheidsbevordering. Dit is lokaal maatwerk. Van belang is dat het een weloverwogen keuze is van bevoegd gezag om 'gezondheidsbevordering' te betrekken in de omgevingsvisie	In de NvT (hoofdstuk 8) dient de aandacht voor gezondheidsbevordering expliciet toegevoegd te worden in de instructieregels voor omgevingsvisie en omgevingsplannen.	Ruimtelijke inrichting heeft invloed op gezondheidbescherming en gezondheidsbevordering. Dit wordt ook onder andere onderbouwd in het RIVM-rapport Ruimte en gezondheid, een vanzelfsprekende combinatie? (2015)

Cumulatie		blz 60 NVT alg - omgevingsplan en omgevingsverordening	Er wordt verondersteld dat gemeenten de plekken kennen waar door cumulatie van milieubelasting van meerdere bronnen een ongezond woonklimaat heerst en dat zij hiervoor vanzelfsprekend aanvullend beleid formuleren. Het is onduidelijk om welke bronnen het gaat bij cumulatie: 1. Gaat het alleen om bronnen met dezelfde soort belasting, bijvoorbeeld belasting van geluid van alle bedrijven bij elkaar? 2. Of gaat het om een inschatting van de integrale belasting van de diverse bronnen bij elkaar (belasting van geluid + geur + lucht van alle bronnen bij elkaar)?	Een van de principes van de wet is een integrale afweging. We zouden graag zien dat verplicht wordt gesteld om ook gezondheid integraal mee te nemen. En dat cumulatieve belasting van verschillende bronnen binnen verschillende milieuthema's (bv lucht én geluid én geur) meegenomen wordt in besluitvorming.	Om dat goed te kunnen doen is het noodzakelijk dat een gemeente de positieve en negatieve gezondheidseffecten voor het grondgebied in beeld heeft, inclusief de knelpunten door cumulatie van verschillende bronnen (vieze lucht, lawaai, etc). Er zijn verschillende instrumenten beschikbaar om de effecten van verschillende bronnen in beeld te brengen. De gemeentelijke gezondheidsdienst kan met dergelijke instrumenten, bijvoorbeeld de MGR of GES, de totale milieugezondheidsbelasting in een gebied in kaart brengen. Dit helpt de gemeente om prioriteiten te formuleren uitgaande van de knelpunten die ontstaan door cumulatie. Met de huidige instrumenten is het nog niet mogelijk om inzicht te krijgen in de vermindering van de gezondheidslast/ gezondheidswinst en vergroten van de veiligheid op basis van voorliggende bestuurlijke keuzes. Het is wenselijk een dergelijk instrument te ontwikkelen met partijen zoals RIVM, PBL, commissie MER en GGD GHOR Nederland.
Gezondheidsbevordering		NVT alg blz 60	Ook gezondheidsbevorderende aspecten meenemen (naast gezondheidsbeschermende aspecten).	In lijn van de reactie in de preconsultatie op punt 61.36 ook sociale aspecten toevoegen aan paragraaf 3.2.1 onder het kopje 'Omgevingsplan en omgevingsverordening', p.60, 2e alinea laatste zin: Met de inrichting van de fysieke leefomgeving kan daarnaast een positieve bijdrage aan gezondheid worden geleverd door 'ook de sociale aspecten van gezondheid mee te wegen, bijvoorbeeld beweegmogelijkheden, veiligheidsbeleving, groenvoorzieningen, en sociale cohesie.'	
		NVT alg blz 224	In NVT is aangegeven dat de wettelijke weigeringsgronden (waaronder ook art. 5.32 dient te worden betrokken) op wetsniveau voorzien zijn van een intrekings- en wijzigingsbevoegdheid. Echter voor 'bijzondere omstandigheden waardoor het verlenen van de vergunning zou leiden tot ernstige nadelige of mogelijke ernstige nadelige gevolgen voor de gezondheid' is dat nu niet in het ontwerpbesluit opgenomen.	Toevoegen wettelijke weigeringsgrond: " bijzondere omstandigheden waardoor het verlenen van de vergunning zou leiden tot ernstige nadelige of mogelijke ernstige nadelige gevolgen voor de gezondheid" (artikel 5.32)	Gezien de aangenomen gezondheidsamendement is artikel 5.32 in de omgevingswet gekomen. Het is logisch om in de BKL op te nemen dat bij dergelijke omstandigheden een geldende vergunning kan worden gewijzigd of worden ingetrokken. Dit heeft GGD GHOR Nederland ook ingebracht in de preconsultatie
Gevoelige bestemmingen lucht		15.6, Nota van Toelichting Algemeen, p246	Het voorstel van de voorliggende amvb is om 'Besluit Gevoelige bestemmingen luchtkwaliteit' te schrappen, omdat de normen niet meer overschreden worden in de toekomst.	Het Besluit Gevoelige Bestemmingen luchtkwaliteit moet gehandhaafd blijven.	Er zijn nog steeds meerdere normoverschrijdingen op locaties met kwetsbare bestemmingen.
Gevoelige bestemmingen lucht		15.6, Nota van Toelichting Algemeen, p246	uit het antwoord op 61.44 BKL (van preconsultatie) is niet duidelijk of gemeenten aanvullend beleid voor gevoelige bestemmingen voor lucht mogen opstellen, zoals nu door 10 gemeenten al wordt gedaan. In de laatste zin van het antwoord staat "Het staat gemeenten vrij in een omgevingsplan aansluiting te zoeken bij de termen die in het BKL worden gehanteerd". In het BKL is echter geen gevoelige bestemmingenbeleid lucht opgenomen. Ons is onduidelijk of dit nu voor gemeenten nog mogelijk is.	Opnemen in de beschrijving dat gemeenten aanvullend beleid voor gevoelige bestemmingen voor luchtkwaliteit moeten kunnen blijven opstellen.	
PM10 en NO2		7.1, Nota van Toelichting Algemeen, p271	Gemeenten zijn niet altijd bevoegd gezag voor alle bronnen die binnen hun gemeente tot overlastsituaties leiden. Bijvoorbeeld doordat er een rijksweg of provinciale weg door hun grondgebied loopt. Ook de rijksoverheid heeft een verantwoordelijkheid in het terugdringen van de concentraties PM10 en NO2. Volgens de huidige omschrijving ligt dit nu alleen bij gemeenten.	Als er (dreigende) PM10 en NO2 overschrijdingen geconstateerd worden, moeten de gemeenten en Rijk samen een programma opstellen. Nu staat in 7.1 alleen dat Rijk een programma op moet stellen bij PM2,5 en ozon. Hier zouden PM10 en NO2 aan toegevoegd moeten worden.	
Nieuwe EU NEC richtlijn			De nieuwe EU NEC richtlijn lijkt niet opgenomen in de AMvB BKL.	Neem in de AMvB de nieuwe EU NEC richtlijn op	
Gezondheid in de mer		NVT alg blz 61 Deskundigheid en instrumenten	Er wordt te gemakkelijk vanuit gegaan dat in grote projecten waar een MER wordt uitgevoerd, ook aandacht is voor alle gezondheidsaspecten.	Toevoegen: "Bij grote m.e.r.-procedures toetst commissie MER of gezondheid en externe veiligheid voldoende meegenomen wordt. Commissie mer kan adviseren om het advies van de Veiligheidsregio en GGD te betrekken voor het advies". Eveneens toevoegen: "Bevoegd gezag geeft aan hoe rekening wordt gehouden met dit gezondheids- en externe veiligheidsadvies."	Deze aanvulling maakt duidelijk dat het begrip 'milieu' breder wordt geïnterpreteerd in de Omgevingswet dan voorheen het geval was. De verbreding van de term 'milieu' is te vinden in de toelichtende tekst in NvT van OB, bij art. 9.3 (inhoud plan-MER): "Het begrip "milieu" is niet gedefinieerd in de Omgevingswet en moet ruim worden opgevat. Hieronder vallen in ieder geval de voorbeelden die in bijlage 1, onderdeel f, bij de smb-richtlijn zijn opgenomen (biodiversiteit, bevolking, gezondheid van de mens, fauna, etcetera ...). Ook kan gedacht worden aan externe veiligheid."
Geluid: toepassingsbereik	5.42	36	De kinderopvang (lid 2) betreft alleen kinderen jonger dan 4 jaar. Het onderwijs betreft echter alle (leerplichtige) kinderen. Kinderopvang is er ook voor alle kinderen van basisschoolleeftijd.	Moet gelden voor alle kinderen t/m 12 jaar of voor alle kinderen op de basisschool.	

Geluid tijdelijke situatie	5.42.4	36	Tijdelijke situatie 10 jaar (komt uit Crisis- en herstelwet) is veel te lang bij hoge geluidbelasting om gezondheidseffecten te voorkomen. Art. 8.83 en 8.1.10.1 gaan overigens uit van 5 jaar. Bij veiligheid is gekozen voor 3 jaar.	tijdelijke situaties met hoge geluidbelasting (boven voorkeursgrenswaarden) maximaal 3 jaar.	10 jaar is voor de kwetsbare groepen kinderen (hele basisschool tijd) of ouderen een erg lang periode als er sprake is van een hoge geluidbelasting of ongezonde luchtkwaliteit.
Geluid tijdelijke situatie	5.42.5e	36	tijdelijk max. 10 jaar is veel te lang om gezondheidseffecten te voorkomen. Geldt nl. voor geluidwering gevels, tussenwanden (burengerucht), installatiegeluid. Conform Omgevingsbesluit ook nog eens te verlengen.	tijdelijke situaties met hoge geluidbelasting (boven voorkeursgrenswaarden) maximaal 3 jaar.	
Buiten beschouwing laten	5.48 b	37	Bij het geluid van mensenmassa's (sportvelden, evenementen) zijn geen stemmen te onderscheiden en speelt het geluidniveau wel een rol. Het moet gemeenten vrij zijn daar wel beperkingen aan op te leggen, bijv. middels een afstand tussen mensenmassa en gevoelige bestemmingen.	In NvT p. 86 toevoegen dat gemeenten zelf regel kunnen vaststellen om onversterkt menselijk stemgeluid van samenkomsten van grote groepen mensen mee te wegen.	
Binnenwaarden	5.49	38	Onevenredig ingrijpende maatregelen is te vrijblijvend. Er kan ook een onleefbare situatie ontstaan.	We pleiten ervoor een bovenwaarde vast te stellen (38 dB) anders is het niet gezond/leefbaar. Eventueel meer geluid mogelijk als bewoners daarmee instemmen.	naast tijdelijkheid kan deze uitzondering leiden tot zeer onwenselijke en onleefbare situaties. Hoewel begrijpelijk dat dure maatregelen niet gewenst zijn, kan het niet de bedoeling zijn een onleefbare situatie te creëren.
Windturbines	5.50	38	Het Rijk laat de bevoegdheid tot het stellen van een andere grenswaarde niet aan de gemeente, behalve bij bijzondere omstandigheden. Het gaat hier echter om een lokale impact waar de gemeente maatwerk moet kunnen leveren. Het is denkbaar dat betrokken bewoners geen bezwaar hebben tegen een hoger niveau of dat een gemeente, middels een voorlopig lage norm, voorzichtig is met het toelaten van (nieuwe) windturbines.	Laat gemeenten ook hier vrij eigen grenswaarden stellen.	
Geur tijdelijke situatie	5.56	39	tijdelijk 10 jaar in een overbelaste geursituatie is veel te lang om gezondheidseffecten te voorkomen.	tijdelijke situaties met hoge geurbelasting maximaal 3 jaar .	10 jaar is voor de kwetsbare groepen (bv. kinderen of ouderen) een erg lang periode als er sprake is van een hoge geurbelasting.
Geluidniveaus	Bijlage XV	A op gevel	Verhoging toegestane piekniveau's nacht te hoog. Van Lamax=70-65 en 60 dB(A) in D/A/N, naar geen norm in de dag; 70 dB(A) in A en N voor transport en 65 dB(A) voor andere typen.	één norm voor avond en nacht. Vanuit gezondheid voorkeur voor zo laag mogelijk maar standaard maximaal 60 dB(A) en niet hoger dan 65 dB(A) in de nacht conform huidige normen (Handreiking Industrielawaai en Vergunningverlening).	In de toelichting staat dat de norm is bedoeld voor bescherming tegen slaapverstoring. Dat is meer dan ontwakken. Nu wordt alleen ontwakken als slaapverstoring meegewogen. En dan is ook nog ontwakken onder de genoemde waarden waarschijnlijk. Het één keer per nacht optreden van een piekniveau met ontwaakreactie maar wel elke nacht kan vergaande gevolgen hebben voor de slaapkwaliteit.
Geluidniveaus	Bijlage XV	B in pandig	Verhoging toegestane piekniveau's nacht te hoog. Vanaf Lamax=32 dB(A) binnen verstoring van slaap. Ontwaakreacties vanaf Lamax=42 dB(A)/SEL=53 dB(A)	één norm voor avond en nacht. Vanuit gezondheid voorkeur voor zo laag mogelijk (<40) maar niet hoger dan 45 dB(A) in de nacht.	
Geluidniveaus	Bijlage XV	A op gevel	Niet duidelijk is op welke gevel en waar op een gevel de grenswaarden van toepassing zijn.	Toevoegen: "grenswaarden is van toepassing op elk punt van een (geluidbelaste) gevel."	
Waarborgen van de veiligheid	5.2	art. 5.2a	In dit artikel wordt verwezen naar artikel 1 van de Wet veiligheidsregio's. Dit moet zijn artikel 10 van de Wet Veiligheidsregio's of het schrappen van het artikel nummer en verwijzen naar Wet Veiligheidsregio's.	"het voorkomen, beperken en bestrijden van een brand, een ramp of een crisis als bedoeld in artikel 10 van de Wet veiligheidsregio's"	In de NVT staat wel de correcte verwijzing naar artikel 10 van Wet veiligheidsregio's vermeld.
Waarborgen van de veiligheid	5.2	53	Hier ontbreken specifieke aspecten waarop de GHOR bevoegd gezag adviseert.	Toevoegen in de tweede alinea, eerste regel achter "hulpverlening": "en rekening houdt met de opstelbaarheid en de uitgangelijkheid van ambulances, die immers ook snel het rampterrein moeten kunnen verlaten, alsmede met de aanwezigheid van bluswatervoorzieningen."	Hierdoor krijgt de lezer een volledig beeld van de waarborgen voor de veiligheid (waarop de VR en in dit geval de GHOR, onderdeel van veiligheidsregio, adviseert).
Waarborgen van de veiligheid	5.2	53	In de NvT ontbreekt een verwijzing naar zelfredzaamheid en kwetsbare groepen.	Toevoegen achter de derde alinea: "Ook dient het bevoegd gezag in de afweging aandacht te hebben voor de aanwezigheid/nabijheid van niet-zelfredzame personen en maatregelen die de zelfredzaamheid bevorderen."	Zelfredzaamheid en aandacht voor kwetsbare groepen zijn twee belangrijke onderwerpen in het maatschappelijk debat rond zorg en in het huidige denken over veiligheid en risicogerichtheid.
Waarborgen van de veiligheid	5.3	Bijlage VI bij art. 5.3, tweede lid	Gebouwen met een gezondheidsfunctie, zonder een bedgebied (C7) worden ten onrechte als 'kwetsbaar' aangemerkt.	'Gebouwen met een gezondheidsfunctie, zonder een bedgebied' zouden van de categorie 'kwetsbare gebouwen' naar de categorie 'Zeer kwetsbare gebouwen' verplaatst moeten worden.	In een gebouw met een gezondheidsfunctie zonder bedgebied kunnen zeer kwetsbare personen bevinden, bijvoorbeeld personen die dagbesteding krijgen aangeboden.
Beoordelingsregels milieubelastende activiteiten algemeen	8.7	58	In deze algemene beoordelingsregels voor een milieubelastende activiteit komt onterecht niet terug 'alle passende preventieve maatregelen ter bescherming van de gezondheid'.	Toevoegen beoordelingsregel: 'alle passende preventieve maatregelen ter bescherming van de gezondheid'.	Op grond van artikel 4.22 lid 2 Omgevingswet in combinatie met artikel 5.26 lid 2 is volledig en logisch om de beoordelingsregel 'alle passende preventieve maatregelen ter bescherming van de gezondheid' hier op te nemen.
Beoordelingsregels milieubelastende activiteiten algemeen	8,8	58	Voor zover de aanvraag betrekking heeft op een milieubelastende activiteit worden de regels voor de belasting van de fysieke leefomgeving als gevolg van milieubelastende activiteiten betrokken, die zijn opgenomen in het omgevingsplan, de omgevingsverordening of de omgevingsvergunning voor een afwijkactiviteit.	Wijzigen in: Voor zover de aanvraag betrekking heeft op een milieubelastende activiteit wordt rekening gehouden met de regels voor de belasting van de fysieke leefomgeving als gevolg van milieubelastende activiteiten, die zijn opgenomen in het omgevingsplan, de omgevingsverordening of de omgevingsvergunning voor een afwijkactiviteit.	Het is van belang dat de regels opgenomen in het omgevingsplan en de omgevingsverordening ook zeggenskracht hebben, anders heeft het opstellen van een omgevingsvisie of omgevingsverordening geen toegevoegde waarde.

Binnenwaarden	8.12a	62	Onevenredig ingrijpende maatregelen is te vrijblijvend. Er kan ook een onleefbare situatie ontstaan.	We pleiten ervoor een bovenwaarde vast te stellen (38 dB) anders is het niet gezond/leefbaar. Eventueel meer geluid mogelijk als bewoners daarmee instemmen.	naast tijdelijkheid kan deze uitzondering leiden tot zeer onwenselijke en onleefbare situaties. Hoewel begrijpelijk dat dure maatregelen niet gewenst zijn, kan het ook niet de bedoeling zijn een onleefbare situatie te creëren.	
algemene gronden - bevoegdheid	8.83	79	Dit artikel geeft alleen een wijzings- en intrekingsbevoegdheid voor de gronden die in hoofdstuk 8 van BKL als weigeringsgrond worden gegeven. Het ontbreekt nu aan de weigeringsgrond "bijzondere omstandigheden waardoor het verlenen van de vergunning zou leiden tot ernstige nadelige of mogelijke ernstige nadelige gevolgen voor de gezondheid"	Toevoegen in hoofdstuk 8 weigeringsgrond "bijzondere omstandigheden waardoor het verlenen van de vergunning zou leiden tot ernstige nadelige of mogelijke ernstige nadelige gevolgen voor de gezondheid"	de doorwerking van artikel 5.32 is in het huidige ontwerp amvb niet optimaal. Deze toevoeging is wenselijk om artikel 5.32 toe te kunnen passen.	